

К.е.н. Чала Ю.В., Гирба О.О.
Українська академія банківської справи НБУ, м Суми
ВІДПЛИВ КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВА ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

На сьогодні відмивання коштів та втеча капіталу перетворилися у невід'ємний елемент світової економічної системи і досить специфічний канал зв'язку розвинених країн та країн, що розвиваються. За сучасного рівня інтернаціоналізації соціально-економічних процесів майже усі багатства трансформаційного світового ринку мають тенденцію перетікати (законним та незаконним шляхом) у багаті країни, незалежно від того, де вони були створені і до чого відносяться – до матеріальних ресурсів або до духовних цінностей, що набрали форму матеріальних ресурсів.

Значний вплив капіталу у короткостроковому періоді може призвести до порушень в економіці або навіть до кризи. Так відбулося у Греції, коли клієнти грецьких банків вилучили за січень-лютий 2010 рік депозити приблизно на 10 млрд. євро – приблизно 4,5% усіх активів банківської системи. За думкою провідних економістів це і є однією із причин сучасної нестабільності та кризових явищ в економічному житті цієї держави.

Відплив капіталу - переведення значних розмірів капіталу в країни зі сприятливішим інвестиційним кліматом. У даному випадку розглядаємо саме незаконний вплив капіталу. Основна різниця між легальним та нелегальним капіталом в тому, що перший відбувається під впливом ринкових чинників, а другий – неринкових.

Першопричиною впливу капіталів із більшості країн світу, особливо постіндустріальних, у тому числі і нелегального, стала фундаментальна нестабільність їх господарського життя. Академік Л.Абалкін, посилаючись на вітчизняні дослідження, вважає, що базою для цього феномену була «хронічна багатопланова криза суспільства, економіки і держави».

Стимулюючі фактори щодо процесу прихованого впливу капіталу за кордон є такими:

- несприятливі умови формування економічного та інвестиційного клімату у країні;
- наслідки господарського курсу;
- недосконала податкова система;
- недовіра бізнесу до уряду, а населення - до банків і других фінансових інститутів;
- криміналізація економічної діяльності;
- відсутність чіткого законодавчого регулювання легального експорту капіталу у більшості країн світу;
- високі ризики ринкового знецінення капітальних активів.

Відплив капіталу відбувається через різні канали, серед яких, на нашу думку, варто виділити такі:

- необґрунтовані авансові перерахунки;
- неповернення у країну експортної валютної виручки;
- маніпуляції із цінами при безвалютних товарообмінних договорах із подальшим інвестуванням за кордон частини коштів;
- заниження цін при експорті та завищенні цін при імпорті товарів та послуг;
- внесення страхового депозиту в іноземний банк;
- трансферти при тіньовому фінансуванні імпортних операцій і зниження податкових платежів;
- розкрадання грошових коштів і їх переведення за кордон із використанням фіктивних платіжних документів;
- створення та використання офшорних компаній.

У зв'язку з тим, що нелегальний вплив капіталу поширене явище на локальному та глобальному рівнях та негативно впливає на «здорову» економіку, варто приділяти значну увагу для протидії цього сегменту тіньового сектору.

У світі існує два підходи протидії нелегального впливу капіталу. Ліберально-ринковий означає, що дана проблема має розв'язатися сама по собі в силу вдосконалення ринкових реформ, нормалізації ситуації області оподаткування і загального покращення інвестиційного клімату країни.

Представники адміністративно-державного підходу впевнені, що варто посилити державний контроль над валютними та зовнішньоекономічними операціями і приймати цілеспрямовані заходи у боротьбі із незаконним відтоком капіталу.

Заходи для боротьби із незаконним відтоком капіталу мають бути, на нашу думку, такими:

- стимулювання репатріації капіталів;
- зниження загального рівня підприємницьких ризиків і такого покращення положення у господарському середовищі, коли прихований капітал вже не є вигідним для резидентів;
- приділяти більше уваги на операції, а також ділові відносини із особами з тих країн, які за підрахунками РАТР входять до «чорного» або навіть «сірого» списку, до якого поки що входить Україна та ще 19 країн;
- функціонування «дієвих» законів для боротьби із корупцією, тероризмом, протидії легалізації доходів,

- отриманих злочинним шляхом;
- забезпечити регулярний потік інформації щодо підозрілих операцій для всіх сфер господарювання тощо.

Отже, процеси відмивання грошей, відтік капіталу та як наслідок, ріст тіньового сектора економіки вийшли за межі окремих держав та стали проблеми міжнародної спільноти. Хаотичний рух капіталів, у тому числі сумнівного походження, вносить збурення у фінансові системи та призводить до економічних криз. Як показала практика, необхідно активно протидіяти даним процесам, а не покладати цю проблему на саморегулювання ринку. Таким чином, можна буде звести до мінімуму негативний вплив цих процесів на «чисту», «здорову» економіку.

Чала Ю.В. Відплив капіталу як складова тіньової економіки [Текст] / Ю.В. Чала, О.О. Гирба // Глобальна фінансова криза: наслідки для України та світу: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 травня 2010 р., м. Дніпропетровськ). - Дніпропетровськ: Біла К.О., 2010. - С. 88-90.